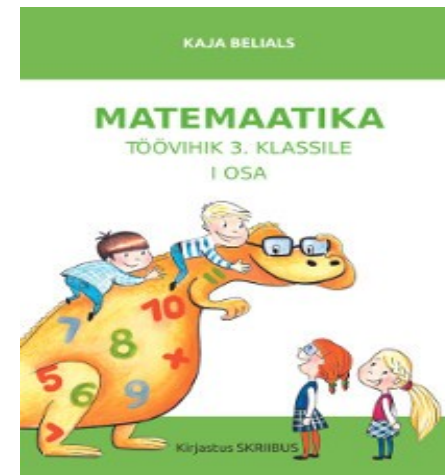

ENUT
EESTI NAISUURIMUS- JA TEABEKESKUS

**Soostereotüüpideta
haridus = võrdsemad ja
avaramad võimalused
noortele**

Ioeland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens** fund

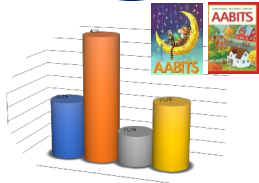
Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

Mis on soostereotüübid?

Soostereotüübid on mingis kultuuris ja ajaperioodil kehtivad **lihtsustavad** ning **liigselt üldistavad**, kuid ühiskonnas sügavalt juurdunud uskumused ja hoiakud naiste ja meeste erinevate **iseloomude, omaduste, neile sobivate rollide, ametite, käitumise, välimuse** jms l

Soostereotüüpe õpikuis analüüsivate rahvusvaheliste uuringute 3 põhijäreldust

**Naiste ja tütarlaste
alaesindatus**

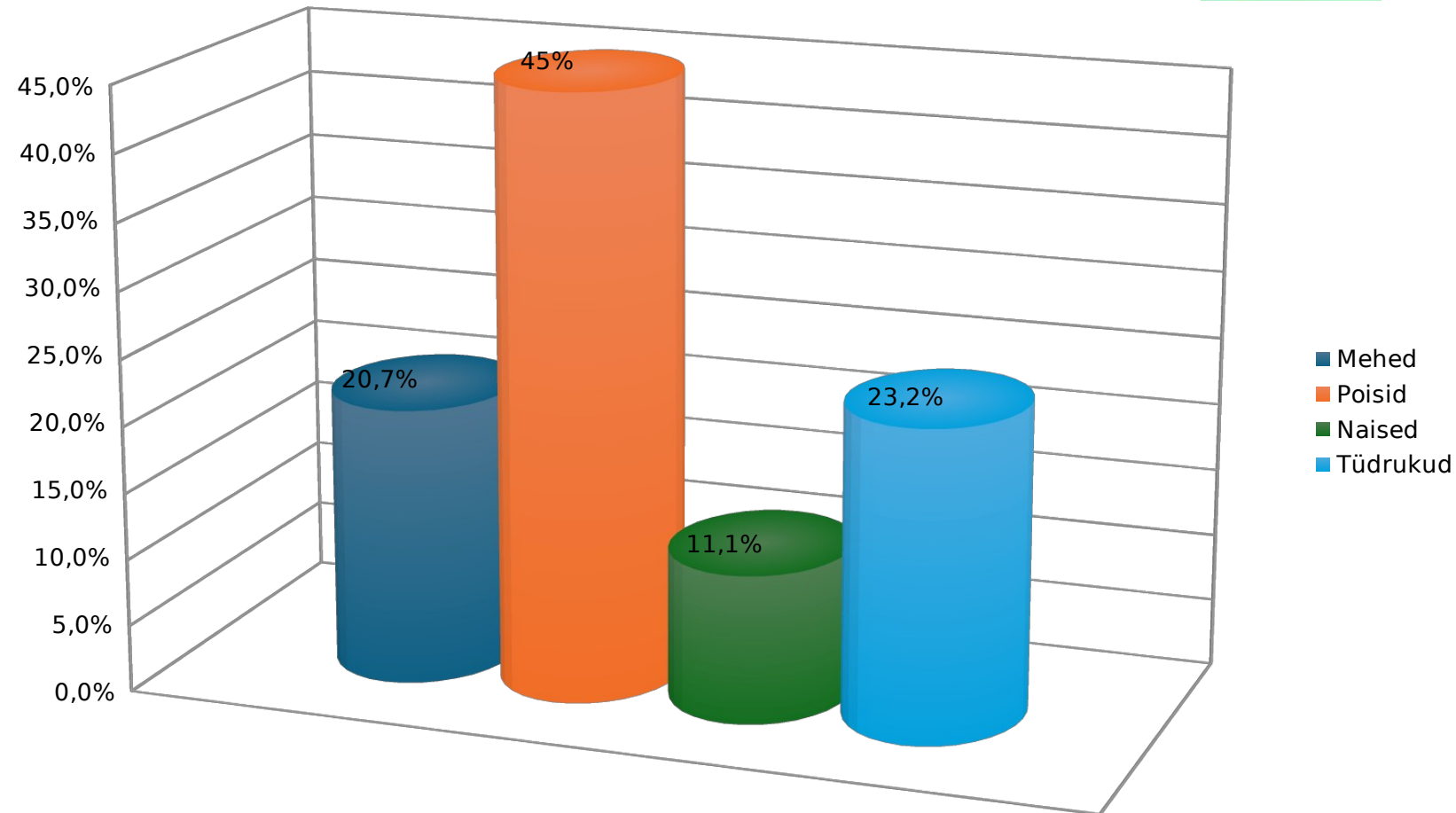
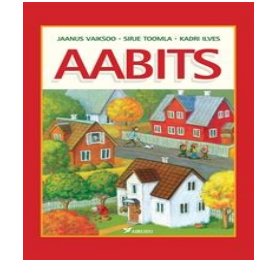
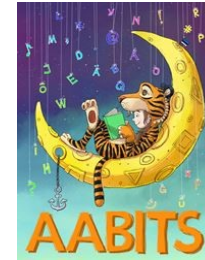
**Soorollide, ametite ja
omaduste stereotüüpne
kirjeldamine**

**Positiivsete rollimudelite
puudumine**

Aabitsad

N 34,3%; M 65,7%

Piiravatel soostereotüüpidel on negatiivne mõju nii naistele kui meestele, tüdrukutele kui poistele, sest nad

- ei arvesta naiste ja meeste, tüdrukute ja poiste individuaalsusega
- kirjutavad ette, millised naised ja mehed, tüdrukud ja poisid olema peavad
- kitsendavad naiste ja meeste, tüdrukute ja poiste valikuvõimalusi ja eneseteostust

Miks tuleks piiravaid soostereotüüpe kummutada ja vältida?

**Varases eas kogetavad
soolised eelarvamused võivad
mõjutada õpilaste
karjääripüüdlusi, õppeainete
valikut ja lõppkokkuvõttes
toetada soolist ebavõrdsust
täiskasvanueas.**

Soolise sotsialiseerimise agendid

Lapsevanemad

**Kool /
õpetajad**

Eakaaslased

Meedia

Soolise sotsialiseerumise käigus omandatakse reeglid, uskumused ja hoiakud selle kohta, mida peetakse oma sookategoriale sobivaks.

Soostereotüüpe on raske märgata, kuna nad on lasteaia/kooli variõppekava osaks

Õpikute olulisus sooroolide kujunemisel

Suurt rolli poiste ja tüdrukute soolisel sotsialiseerimisel ning nende suunamisel sugude võrdsust austava käitumise ja väärtuste juurde omab kogu haridussüsteem, alates ametlikest õppekavadest ja -materjalidest kuni konkreetsetes koolides ilmnevate variõppekavadeni.

Millest koosneb variõppekava?

**Variõppekava
sõnumid
võimendavad
üksteist.**

Variõppekava – Huvitegevus

Huviringid Jakobsoni koolis

Muusika

- 1. kl lustikoor
- Mudilaskoor Kirilinnud (2.-4. kl)
- Poistekoor Mulgi-Jõmmid (2.-7. kl)
- Lastekoor (5.-9. kl)
- Solistid (1.-9. kl)
- Väikekannel (2.-4. kl)
- Plokkflööt (2.-4. kl)
- Ukulele (4.-9. kl)
- Kitarr (4.-9. kl)
- Õpilaspõlv (5.-9. kl)

Tants

- Balletistuudio (1.-9. kl)
- 2.a ja 2.c rahvatants
- 3. klasside rahvatants
- 4.-5. klasside rahvatants

Sport

- 1. klassi spordiring
- Üldarendav spordiring (2.-9. kl)
- Pallimängud (2.-9. kl)
- Ujumine (2.-9. kl)
- Üldarendav/saalihoki (2.-9. kl)
- Mõttesport (3.-9. kl)

Loodus- ja täppisteadused

- Robotika (4.-9. kl)
- Teadusring (5.-9. kl)
- Tuleviku tehnoloogia (7.-9. kl)

Kunst

- Kunstiring (1. kl, 2. kl ja 3.-4. kl)
- Draamaring (1. kl, 2.-4. kl ja 5.-9. kl)

Veel

- Meediaring (6.-9. kl)
- Kodutütred (1.-9. kl)

Huviringidest lähemalt <https://vjk.vil.ee/huviringid>

Variõppekava – Õpilasüritused – Tüdrukute nädal

Tüdrukute nädal

15. märts Kabala Lasteaed-Põhikool

Esmaspäev – raamatud
Teisipäev – kosmetoloog
Kolmapäev – soengud
Neljapäev – küpsetamine
Reede - tantsutunnid

7. märtsist alates toimus koolis traditsiooniline tüdrukutenädal. Sellel aastal oli tüdrukutel võimalus igal nädalapäeval tegutseda erinevas valdkonnas.

Esmaspäev oli sisustatud raamatutega, mille peategelasteks olid tüdrukud. Raamatuid oli võimalus käia uurimas kogu nädala vältel esimese- ja kolmanda klassi klassiruumis.

Teisipäeval oli tütarlastel külas kosmetoloog Reelika, kes rääkis sellest, kuidas oma käte, küunte ja näonaha eest hoolitseda. Ta jagas näpunäiteid tagasihoidlikust, lapselikust jumestamisest.

Kolmapäevaks pidid kõik kodus ettevalmistuse tegema, paludes teha endale põnev või kaunis soeng. Poisid olid hindajateks, kõige kaunimaks hinnati Kristelle toonitud juuksed. Teiseks jäi Delissa oma toredate patsidega ning kolmandaks Vesela.

Neljapäeval said tüdrukud proovida kätt küpsetamisel. Üheskoos valmisid maitsvad kaerahelbepätsid, millega suurima mõnuga maiustasid ka algklasside poisid.

Reedese tantsutunnid olid samuti seotud tüdrukutenädalaga, õpetaja Eve õpetas lastele seltskonnatantse. Kõik lõid tantsudes ühiselt kaasa. Nädal oli täis vahvaid tegevusi ning pakkus tüdrukutele rohkelt uusi teadmisi ja kogemusi.

Soostereotüüpide märkamiseks tuleks õpikutes / õppematerjalides analüüsida

- tüdrukute ja poiste, naiste ja meeste arvulist esindatust**
- naiste ja meeste ameteid ja rolle**
- tüdrukutele ja poistele, naistele ja meestele omistavaid omadusi**
- naiste ja meeste, tüdrukute ja poiste tegevusi kodus ja väljaspool kodu**
- peategelaseks / kõrvaltegelaseks olemist**
- aktiivsust / passiivsust**

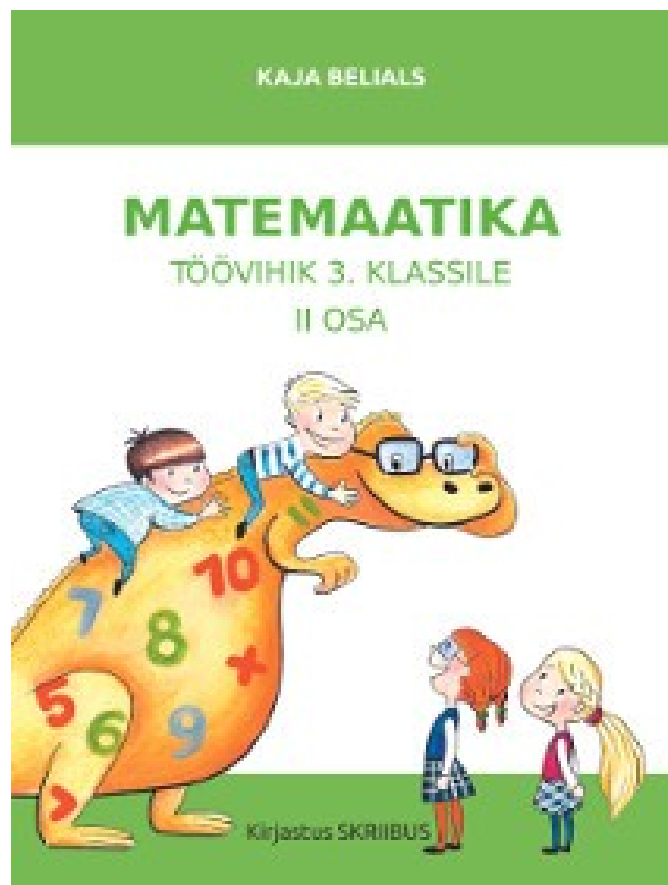

Õpikutes / õppematerjalides tuleks analüüsida

- õppetükkide tekstiosa**
- ülesandeid**
- illustratsioone**

**Õpikud saavad
soostereotüüpe nii
kinnistada,
kummutada kui
vältida**

Kinnistame või kummutame soostereotüüpe?

<https://www.skriibus.ee/views/oppevara.xhtml?id=49&form=3> 2016

<https://kirjastusmaurus.ee/oppematerjalid/matemaatika-tooraamat-1-klassile-i-osa/>

Kinnistame või kummutame soostereotüüpe?

Õppimine

JÄLLE KOOLIS

Kooliteel meist igaüks kord sammub.
Koolitee on kümneid aastaid pikk.

Ott Arder

Uuri õpikut ja töövihikut

- Mida õpid 3. klassi inimeseõpetuses?

■ Töövihiku ülesanne 1

Uuri fotosid

- Räägi, mida inimesed fotodel teevad.
- Missugustel fotodel inimesed mängivad või õpivad? Põhjenda oma arvamust.

Töötage rühmas

- Arutlege, kas mäng on ka õppimine.
- Esitage teistele rühmadele pantomiimina üks tegevus.
- Vaadake esitusi ja arutage, kas tegemist on mängu, töö või õppimisega.

■ Töövihiku ülesanne 2

4

Uuri fotosid ja teavet

- Missuguse ameti esindajad on piltidel? Kui kaua tuleb mingit ametit õppida?

keskharidus + 3 aastat

põhiharidus + 1 aasta

põhiharidus + 3 aastat

keskharidus + 5 aastat

põhiharidus + 3 aastat

keskharidus + 4 aastat

keskharidus + 3 aastat

keskharidus + 5 aastat

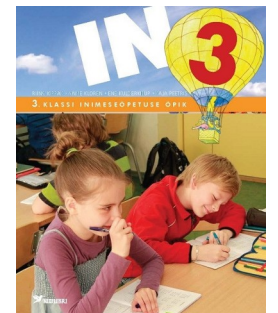
keskharidus + 2 aastat

Mõtle ja aruta klassis

- Kelleks tahad saada sina?
- Kui kaua pead selleks veel õppima?

■ Töövihiku ülesanded 4, 5

6

**Soostereotüübid säilivad
sageli isegi siis, kui statistika
näitab, et tegelik olukord on
juba muutunud.**

Kinnistame või kummutame soostereotüüpe?

Mina ja teised

SÕPRUS

Sõbrad on inimesed, kellel on koos hea olla. Sõbraga on hea rääkida, mängida, üheskoos midagi põnevat ette võtta. Sõprus suurendab rõõmu ja vähendab kurbust. Õige sõber ei ole sinuga üksnes siis, kui sul hästi läheb, vaid jääb sinu kõrval ka õnnetustes ja muredes. Sõber on see, kes sinust hoolib ja soovib sulle head. Sõpra saab usaldada. On hea, kui sul on just niisugune sõber.

Uuri skeemi

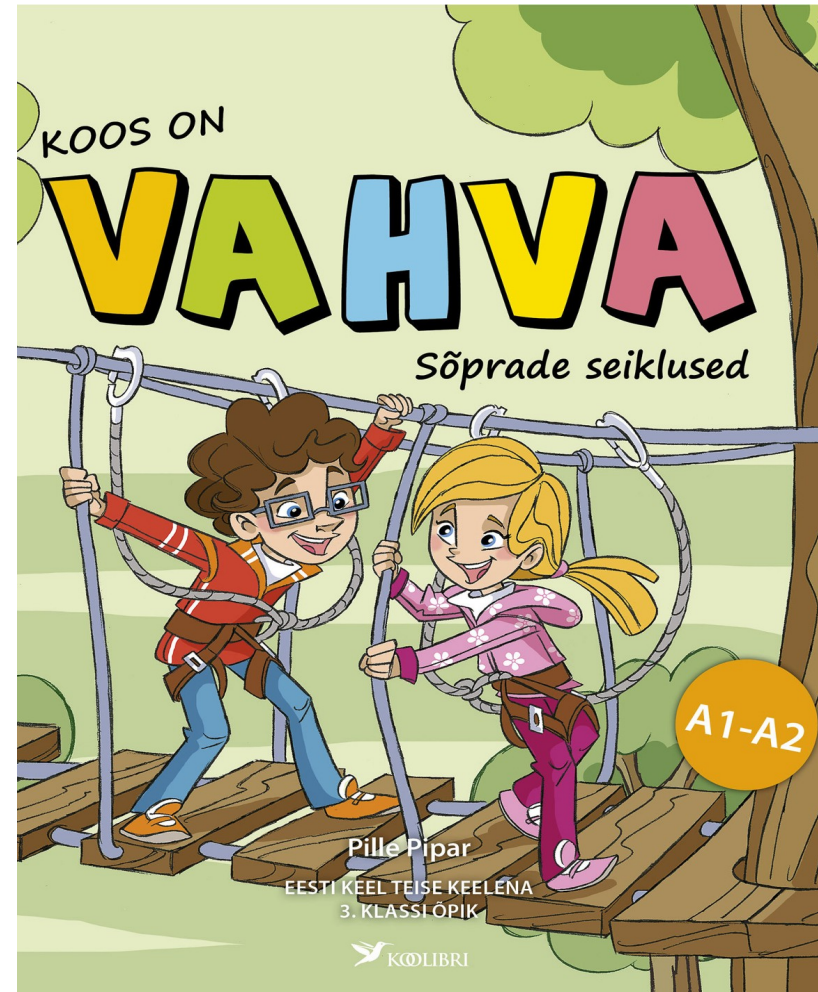
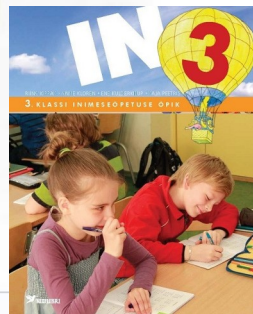
- Jutusta, mida sina sõbraga koos teed.

Mõtle ja aruta klassis

- Kas kõik klassikaaslased on sinu sõbrad?
- Kas sa oled kõikide sõber?
- Kellega käitud sõbralikult?

■ Töövihiku ülesanded 21–24

Kinnistame või kummutame soostereotüüpe?

Raha ja asjad

TÖÖ JA RAHA

Inimesed töötavad ja saavad töö eest palka. Selle rahaga saab osta toitu, riideid, tasuda eluasemekulud, telefoni- ja elektriarved ning maksta huvialadega tegelemise eest.

Uuri pilte

- Missuguste elukutsete esindajad on piltidel?
- Kus nad töötavad?
- Nimeta nende tööülesandeid.
- Missuguseid vahendeid nad oma töös vajavad?
- Kellele on nende töö vajalik?
- Milline töö meeldib sulle kõige rohkem? Miks?

Igapäevaelus vajame mitmesuguseid asju ja teenuseid. Nende ostmiseks on tarvis raha.

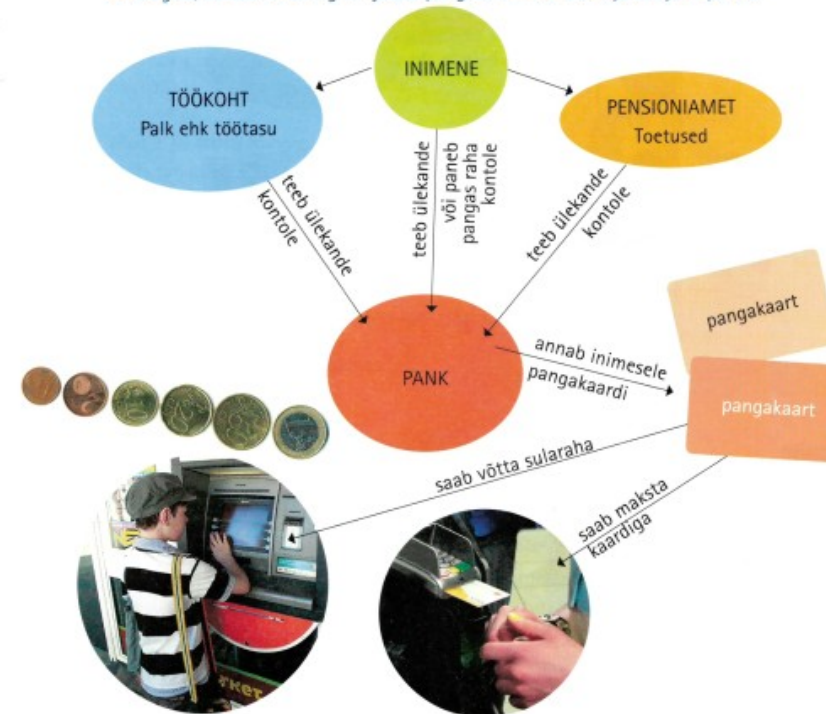
Mis on raha? Raha on vahend asjade ja teenuste ostmiseks.

Tavaliselt hoitakse raha pangas. Iga inimene või asutus võib avada endale pangas konto, kus on näha, kui palju raha seal hetkel on.

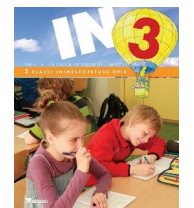
Vajalike asjade ning teenuste eest saab maksta nii sularahaga kui ka pangakaardiga.

Uuri skeemi

- Selgita, kuidas raha ringleb: jõuab pangast inimese kätte ja siis jälle pank.

■ Töövihiku ülesanded 43–45

Kinnistame või kummutame soostereotüüpe?

Kinnistame või kummutame soostereotüüpe?

TEOD JA TAGAJÄRJED

Taavi tegi pärast tunde kogemata katki laual olnud vaasi.
Poiss ehmus, kuid õnneks ei sattunud keegi vaasi lõhkumist pealt nägema.
Õpetaja tuli klassi tagasi alles siis, kui õpilased olid juba koju läinud.

Mõtle ja aruta klassis

- Mis võis juhtuda järgmisel päeval?
- Täida töövihiku ülesanne 30.

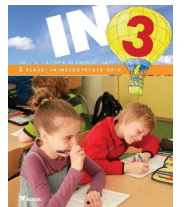
Töötage rühmas

- Lugege järgnevad jutud läbi.
- Valige üks, millele otsite lahenduse.
- Esitage see pantomiimina või rollimänguna.

Tunnid lõppesid ja lapsed hakkasid asju kokku panema. Korraga hüüdis Liisa: „Ma ei leia oma pinalit! Alles eile sain selle vanaemalt kingiks. Kuidas ma nüüd niimoodi pinalita koju lähen?!”

Enne tunni algust oli klassiruumi tagumises osas kahtlane rüselamine. Õpetaja astus klassi ja küsis: „Lapsed, mis teil seal toimub?”
„Ragnar lõi mind!”
„Mis ta siis vaatab mind kurja näoga!”
„Tema alustas!”

Kinnistame või kummutame soostereotüübe?

TÜDRUKUTE MÄNGUD JA POISTE MÄNGUD

II

Õhtul näitasin kodus enda volditud lennukit emale ja isale. Neile meeldis mu lennuk väga. Nad küsisid kaks korda, kas ma voltisin selle lennuki ise. See nägi nii ilus välja! Rääkisin neile, mida Piiale kõige rohkem voltida meeldib – lennukeid! See on minu meelest nii naljakas. Lennukeid voldivad ju poisid! Tüdrukud voldivad tüdrukute asju.

Vanemad vaatasid mulle imestunud nägudega otsa.

Janno: „Ma olin ka imestunud, kui Piia ütles, et talle meeldib lennukeid voltida. Nii naljakas, eks!”

Isa: „Janno, me ei ole imestunud, et Piiale meeldib lennukeid voltida. Me oleme imestunud, et sa oma sõbra üle naerad.”

Ema: „Ei ole olemas tüdrukute mängu ja poiste mängu. Kõik võivad teha seda, mis neile meeldib ja mis neid huvitab.”

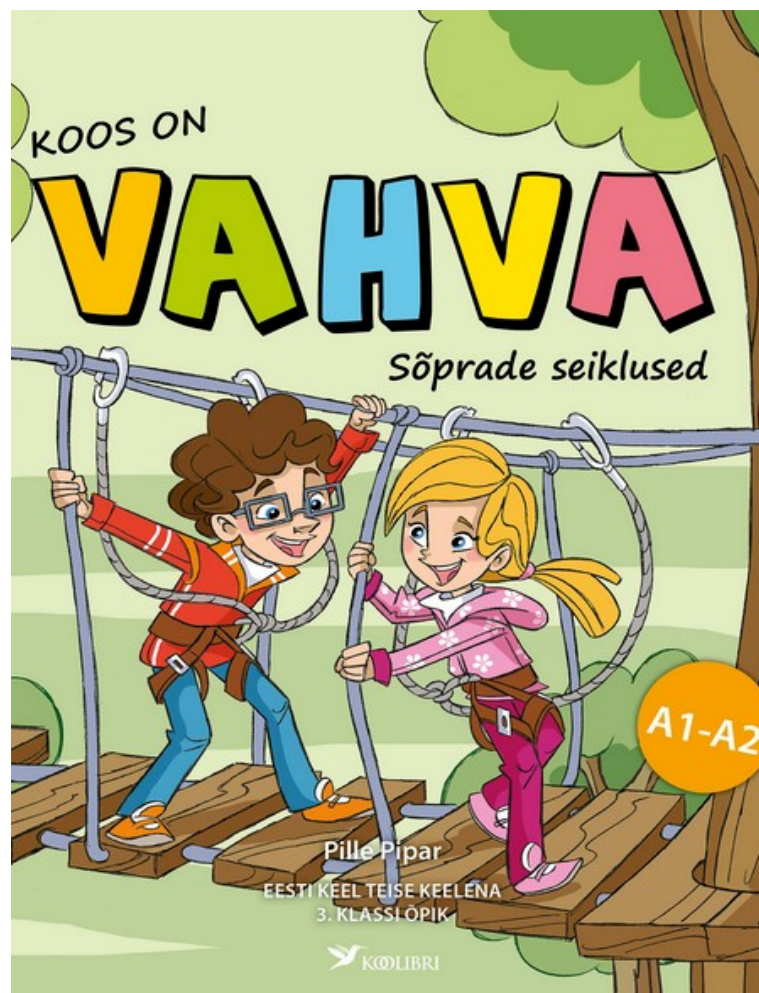
Janno: „Teil on vist õigus. Näiteks mulle meeldib balletti vaadata ja Piiale meeldib see samuti. Ma pean homme Piia käest vabandust paluma.”

JUTUSTA LUGU „TÜDRUKUTE MÄNGUD JA POISTE MÄNGUD”!

Alusta näiteks nii:

Janno läks Piiale külla. Nad tahtsid koos õues ...

<https://www.opiq.ee/Kit/Details/140>

**... poiste ja tüdrukute võimed, anded,
hoiakud ja iseloomomadused
kattuvad ning enamikel juhtudel
kattuvad nad väga suures ulatuses**

**avatest soostereotüüpide
vabad õpikud ja õppematerjalid
avardavad tüdrukute ja poiste
aine-, karjääri- ja eluvalikuid,
aitades kaasa soolise
ebavõrdsuse, tööturu soolise
segregatsiooni, soolise palgalõhe,
soolise vägivalla jne
vähendamisele**

21. sajandi töökohad

Prognoos: 65% ameteist, kus hakkavad töötama täna kooliminevad lapsed, pole praegu veel olemas.

<https://reports.weforum.org/future-of-jobs-2016/chapter-1-the-future-of-jobs-and-skills/>
<https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2023/02/14/the-top-10-in-demand-skills-for-2030/?sh=622f150f2fb9>

Soostereotüüpidest vabade õpikute ja õppematerjalide koostamine ja kasutamine

Metoodiline juhend

Koostanud Ülle-Marike Papp ja Riina Kütt

Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus

Tallinn, 2024

Soostereotüüpidest vabade õpikute ja õppematerjalide koostamine ja kasutamine

Metoodiline juhend

- ❑ **Juhendi eesmärgiks** on kaasa aidata õppematerjalide ja õpikute koostamisele, toimetamisele, retsenseerimisele, kirjastamisele ja hindamisele, et tagada nende vastavus õigusaktides, sh riiklikes õppekavades kehtestatud normile vähendada soolist ebavõrdsust ja edendada soolist võrdsust haridussüsteemi abil ja kaudu.
- ❑ **Juhendi peamiseks sihtgruppideks** on õpikute kirjastajad, koostajad, toimetajad, illustraatorid ning õpetajad.
- ❑ **Juhend** toetub nii välismaal koostatud väljaannetele kui Eestis seni erinevatest analüüsides ilmnenud piiravate soostereotüüpide ja -normide kummutamist soovitavatele allikatele.

ENUTi metoodilise juhendi struktuur

Eessõna

I Juhendis kasutatavate mõistete selgitusi

II Soolise võrdsuse edendamise vajadus ja kohustus hariduses

III Õpikute ja õppematerjalide roll soolise ebavõrdsuse vähendamises

IV Eelarvamuste ja sooliste stereotüüpide tuvastamine ja kummutamine

4.1. Soostereotüüpide tuvastamise võtted

4.2. Strateegiad stereotüüpide kummutamiseks õpikutes

V Soovituslik kontrollküsimustik õpiku koostajaile ja retsensentidele

VI Kasutatud allikad

Juhendis kasutatavate mõistete selgitusi

Mis on ...?

- soolisuus
- sooline võrdõiguslikkus
- soosüsteem
- sooline ebavõrdsus
- soorollide stereotüübid
- variõppekava

Soolise võrdsuse edendamise vajadus ja kohustus hariduses

Soolise võrdõiguslikkuse seadus

RT I, 30.06.2023, 72

§ 11

Õppekavad, kasutatav õppematerjal ja läbiviidavad uuringud peavad aitama kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ja võrdõiguslikkuse edendamisele.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus

RT I, 11.03.2023, 76

Juhindumine ÜRO

inimõiguste ülddeklaratsioonis, lapse õiguste konventsioonis ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud väärtustest

Vabariigi Valitsuse määrused - põhikooli ja gümnaasiumi riiklikud õppekavad

Sooline võrdõiguslikkus on hariduse alusväärtus

HTM määrus õppekirjandusele esitatavate nõuete kohta

Õppekirjanduse loomisel lähtutakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §-s 3 ja riiklike õppekavade üldosas nimetatud hariduse alusväärtustest,

Soolise võrdsuse edendamise kohustus on Eesti soolise võrdõiguslikkuse seaduses kehtestatud kõigile haridusasutustele.⁹

Õpikute ja õppematerjalide roll soolise ebavõrdsuse vähendamises

Õpikud võivad sisaldada sõnumeid, mis tugevdavad traditsioonilisi soolisi stereotüüpe ja norme ning edastavad teatud ootusi naiste ja meeste käitumisele, huvidele ja võimalustele. Seega võivad õpikud muutuda ka eelarvamuste, sealhulgas sooliste eelarvamuste edastamise/levitamise, aga ka kummutamise vahendiks.

Eelarvamuste ja sooliste stereotüüpide tuvastamine ja kummutamine

Eelarvamuste ja stereotüüpide märkamine

- Rollide ja tegevuste jaotamine soo alusel
- Karakterite omadused ja käitumine
- Visuaalne esitusviis
- Sõnavalik ja keeleline väljendus

- Vältimistehnikad
- Positiivsete rollieeskujude lisamiseks õpikutesse

Kontrollküsimustik

V Soovituslik kontrollküsimustik õpiku koostajaile ja retsensentidele

Hindamiskriteerium, soospekt	Jah	Ei
Naisi ja tüdrukuid, mehi ja poisse on tekstides nimetatud võrdse sagedusega ja võrdsel määral		
Mees- ja naissoost pea- ja kõrvaltegelaste osakaal on tasakaalus		
Illustratsioonide pea- ja kõrvaltegelastena on võrdne arv mehi ja naisi, tüdrukuid ja poisse		
Tekstides ja illustratsioonides puuduvad vihjeid sellele, et teatud rollid ja tegevused on seotud üksnes kindla sooga või üksnes ühele soole kohased		
Õpikutes vahendatud kõne- ja kirjakeele tekstides kasutatakse ametinimetusi, mis ei viita soole		
Kasutatud on ametinimetusi, mis ei eelda, et konkreetse töö tegija või konkreetse rolli täitja puhul oleks oluline sugu		
Nais- ja mees-liiteliste sõnade kasutamist on välditud		
Keelekasutus ei ole naisi/tüdrukuid või mehi/poisse alandav		
Materjalis on tugevaid ja väljapaistvaid naisi, kellega tüdrukud/naised saavad end positiivselt samastada		
Õppematerjalis on näidatud naiste ja tüdrukute tegutsemist traditsiooniliselt mehelikes peetavates rollides ja vastupidi		
Õppematerjalis on positiivseid näiteid, kus naised ja tüdrukud teevad olulisi otsuseid oma elu mõjutavates küsimustes		
Õppematerjali tekstid ja ülesanded parandavad tütarlaste mina-pilti ja tõstavad tüdrukute/naiste enesehinnangut		
Õppematerjal ei kinnista seksistlikke müüte, mis võivad olla kujunenud naiste omaduste, rollide ja võimete kohta		
Õpikus on ülesandeid või tegevusi, mis julgustavad õpilasi analüüsima soolisi stereotüüpe ja eelarvamusi		
Naiste/tüdrukute puhul ei rõhutata eelkõige välimust ega selliseid omadusi nagu korralikkus, hoolsus, tagasihoidlikkus jne		
Õppematerjalides kasutatavad teemad, harjutused, ülesanded ja pildid peegeldavad nii naiste kui meeste, tüdrukute kui poiste elukogemusi		
Materjal on esitatud nii, et ei toetata poiste ja meeste üleolekutunnet tüdrukutest ja naistest		
Kasutatavad illustratsioonid toovad esile mittestereotüüpset ja kujutavad naisi aktiivses ja domineerivas rollis		

Tagasiside küsimustik

Nimi:

Ametikoht:

Projekt: Soostereotüüpideta haridus = võrdsemad ja avaramad võimalused noortele

Tagasiside küsimustik

1. Palun pange pingeritta järgmised soolise ebavõrdsuse probleemid Eesti hariduses

- Õpetajaskonna feminiseerumine
- Tütarlaste ja poiste erinev õpiedu
- Poiste varakult koolist lahkumine
- Meeste väiksem osakaal 3. astme hariduse lõpetanute seas
- Tütarlaste ja poiste erinevad karjääri- ja ametivalikud
- Soolise võrdõiguslikkuse eesmärkide puudumine Eesti hariduspoliitikas

2. Märkige tabelisse, kui oluliseks peate õpikute autoritele ja retsensentidele koostatud metoodilises juhendis ära toodud

	Väga oluline	Oluline	Raske öelda	Mitte eriti oluline	Pole üldse oluline
teadmisi õigusaktidest, mis kohustavad õpikutes ja õppematerjalide edendamata soolist võrdõiguslikkust					
teadmisi sellest, kuidas õpikud võivad mõjutada õpilaste soolist sotsialiseerimist					
teadmisi nais- ja meestegelaste erineva esindatuse võimalikest mõjudest õpilastele					
teadmisi positiivsete soorollide vajalikkusest õpikutes					
teadmisi soostereotüüpide olemusest ja liikidest					
oskusi sooliste eelarvamuste ja stereotüüpide märkamiseks tekstides					
oskusi sooliste eelarvamuste ja stereotüüpide märkamiseks illustatsioonides					
oskusi sooliste eelarvamuste ja stereotüüpide kummutamiseks tekstides					
oskusi sooliste eelarvamuste ja stereotüüpide kummutamiseks illustatsioonides					
kontrollküsimustikku					

3. Kuivõrd vajalikuks peate täiendavaid koolitusi juhendi tõhusamaks kasutamiseks?

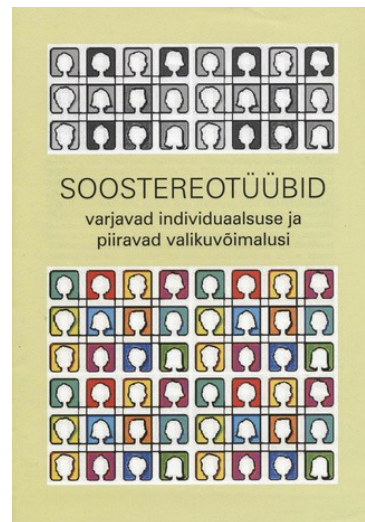
- Väga vajalik
- Ei oska öelda
- Pole vajalik

4. Täiendavaid ettepanekuid ja kommentaare metoodilise juhendi kohta (võite jätkata pöördel)

Suur tänu!

Ligi 20 aastat soostereotüüpide teemat hariduses Eestis

www.haridusjasugu.ee

HARIDUS JA SUGU

Mõisted ja eesmärgid

Sooteadlik pedagoogika

Õppematerjalid

Uurimused ja analüüsid

Soolise võrdõiguslikkuse edendamine

Parimad praktikad

<https://raamatupood.utlib.ee/en/education/5968-arka-marka-tegutse.html>

<https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/19777>

<https://enut.ee/sugu-ja-haridus-keeles-ja-meeles-artiklikogumik/>

Erinevaid juhendmaterjale soostereotüüpide vältimiseks õpikutes

1. **Tasa-arvo ja sukupuoli oppimateriaaleissa.** Soome Haridusameti juhend

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvo-ja-sukupuoli-oppimateriaaleissa>

2. **Pearson'i soolise võrdõiguslikkuse juhised**

<https://www.pearson.com/content/dam/one-dot-com/one-dot-com/uk/documents/news/2020/pearson-gender-equality-guidelines.pdf>

3. **Sooliste stereotüüpide vältimine ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine õpikutes ja õppematerjalides.** Metoodiline juhend.

<https://abgj.rks.gov.net/assets/cms/uploads/files/ENG-ManualSteriotipetGjinore-ENG>

4. **Soostereotüüpidest vabade õpikute ja õppematerjalide koostamine ja kasutamine**

juhend. Eesti Naisuurimus- ja Teabe

